

зиса станет принципіально иным. Вживуть в этом новом мире только те государства и компании, которые способны создать эффективные самоорганизационные, целостные и устойчивые финансовые системы.

1.Гесць В.М., Кіреєв С.І. Загрози розвитку національної економіки та їх відвернення // Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.М.Гейця. – К.: Фенікс, 2003. – С.140-174.

2.Даниленко А. Особливості формування фінансів реального сектора України // Економіка України. – 2006. – №6. – С.20-26.

3.Корнєєв В. Еволюції і перспективи фінансового ринку України // Економіка України. – 2007. – №9. – С.21-27.

4.Рибак С., Лазерник Л. Фінансові аспекти економічного зростання в Україні // Економіка України. – 2007. – №3. – С.22-30.

5.Финансы капитализма / Под ред. Б.Г.Болдырева. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 384 с.

6.Інноваційна складова економічного розвитку України / За ред. Л.К.Безчастного. – К.: Інститут економіки НАН України, 2002. – 358 с.

Получено 02.09.2009

УДК 658.15 : 332.8

Т.С.КЛЕБАНОВА, д-р екон. наук, Ю.І.МІЗІК

Харківська національна академія міського господарства

МОДЕЛІ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ СТАНІВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Запропонована модель порівняльної оцінки фінансових станів ЖКГ регіонів України та їх диференціація за рівнем загострення кризи на основі інтегрального показника, який узагальнив виявлені ознаки, що всебічно характеризують рівень розвитку кризових ситуацій на житлово-комунальних підприємствах різних областей України.

Предложена модель сравнительной оценки финансовых состояний ЖКХ регионов Украины и их дифференциация по уровню обострения кризиса на основе интегрального показателя, который обобщил выявленные признаки, характеризующие всесторонне уровень развития кризисных ситуаций на жилищно-коммунальных предприятиях различных областей Украины.

The comparative estimation model of Ukrainian region JKG financial states is suggested and their differentiation after the crisis sharpening level is offered on the basis of integral index, summarizing found out signs, which comprehensively characterize the level of crisis situations development in the housing and utility companies of different Ukrainian regions.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, регіон, фінансовий стан, криза, інтегральна оцінка, показник рівня розвитку.

Наслідки затяжної ринкової трансформації української економіки та розгортання світових кризових тенденцій призвели до серйозних проблем подальшого функціонування житлово-комунального господарства регіонів України через навмисне затягування реформування галузі, відсутність належного законодавчого й нормативного забезпе-

чення впровадження ринкових відносин у сфері ЖКГ, припинення належного бюджетного фінансування поточної діяльності й капітальних вкладень, підвищення тарифів при низькій якості й високій заборгованості споживачів та ін. На сьогодні житлово-комунальна сфера залишається однією з слабкіших ланок економіки України та центром соціальної напруженості. Адже, незадовільний фінансовий стан ЖКГ негативно впливає на якість, вартість надаваних послуг та надійність роботи житлово-комунальних підприємств, спричиняючи підвищенню небезпеки життєдіяльності своїх споживачів. Поряд з проблемами зовнішнього характеру неадекватний сучасним умовам механізм управління житлово-комунальною галуззю та непослідовність у прийнятті рішень щодо розв'язання проблем призвели до виникнення й розгортання довгострокової системної кризи, вихід з якої потребує розробки спеціальних підходів та використання сучасних методів і моделей підтримки прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на виявлення загострення кризових тенденцій та забезпечення своєчасної стабілізації фінансового стану житлово-комунального сектору.

Різноманітність підходів щодо подолання житлово-комунальної кризи, розроблених у наукових роботах таких вітчизняних економістів, як З.В.Герасимчук, А.В.Григорович, Н.О.Гура, Т.М.Качала, Ю.Г.Лега, О.М.Тищенко, Н.Ф.Чечетової, Н.В.Хвищун, Т.П.Юр'євої [1-4, 6] та ін. свідчать про терміновість і невідкладність вирішення проблем житлово-комунального сектору. Проте у зазначених працях не приділено належної уваги управлінню фінансовою стабільністю підприємств ЖКГ через розробку моделей своєчасної оцінки загострення та подальшого розвитку кризових тенденцій на підприємствах, що сьогодні набуває гострої актуальності через розвиток світової фінансово-економічної кризи.

Проаналізувавши основні показники фінансово-господарської діяльності житлово-комунальних підприємств України та виявивши загострення кризових тенденцій за останні роки, можна зазначити, що розвиток регіонів України значно відрізняється за окремими показниками, які характеризують фінансовий стан їх ЖКГ. Отже, нерівномірність розвитку кризових ситуацій на підприємствах ЖКГ у різних регіонах України зумовлює зробити диференціацію регіонів за ступенем критичності фінансових станів їх ЖКГ.

Цільовою спрямованістю пропонованої в роботі моделі є порівняльна оцінка фінансових станів ЖКГ регіонів України та їх диференціація за рівнем загострення кризи на основі інтегрального показника, який узагальнює виявлені ознаки, що всебічно характеризують рівень розвитку кризових ситуацій на житлово-комунальних підприємствах

різних областей України.

Відомо, що для зіставлення об'єктів, зокрема фінансових станів, за великим числом ознак, найчастіше використовують таксономічний метод, який дозволяє згорнути багатомірний статистичний матеріал, що характеризує явище в часі або в просторі, у єдину кількісну характеристику. В основу порівняльної оцінки фінансових станів ЖКГ регіонів України був взятий таксономічний показник рівня розвитку, запропонований З.Хельвігом [5]. Останній представляє собою синтетичну величину, «рівнодіючу» всіх ознак, що характеризують об'єкти досліджуваної сукупності та дозволяють лінійно їх впорядковувати.

При інтегральній оцінці фінансових станів ЖКГ різних регіонів України рекомендується визначати, так званий, еталонний фінансовий стан ЖКГ. Характеристика еталонного стану залежить від класифікації ознак, які описують фінансовий стан, на стимулятори та дестимулятори. До стимуляторів належать чинники, високі значення яких бажані для задовільного фінансового стану ЖКГ, наприклад, до них відноситься прибуток від звичайної діяльності всіх підприємств ЖКГ до оподаткування, які працюють в регіоні. Тоді в якості дестимуляторів виступають показники, високі значення яких представляють загрозу виникнення або загострення кризи у сфері ЖКГ, основні серед них – це збиток від звичайної діяльності всіх підприємств ЖКГ до оподаткування, які функціонують в регіоні, загальна сума дебіторської заборгованості за спожиті житлово-комунальні послуги, дебіторська заборгованість населення за житлово-комунальні послуги на одну особу, загальна сума кредиторської заборгованості підприємств ЖКГ, питома вага заборгованості за енергоресурси в загальній сумі кредиторської заборгованості. Після цього зіставляється значення фінансових станів досліджуваних областей з еталонним станом за евклідовою відстанню між ними, а потім розрахувати значення інтегрального й модифікованого показника фінансового стану ЖКГ для кожного регіону. На практиці модифікований інтегральний показник фінансового стану ЖКГ регіону інтерпретується наступним чином: чим ближче значення цього показника до одиниці, тим кращий фінансовий стан житлово-комунального господарства має регіон, та відповідно, чим ближче значення показника інтегральної оцінки до нуля, тим більшу ступінь критичності має фінансовий стан ЖКГ досліджуваного регіону. Отримані значення інтегральних показників оцінки фінансових станів ЖКГ регіонів за 2007-2008 рр. наведено в табл.1.

Графічну інтерпретацію розрахованих інтегральних показників оцінки фінансових станів ЖКГ для кожного регіону України наведено на рис.1.

Таблиця 1 – Показники інтегральної оцінки фінансових станів ЖКГ регіонів України

№	Назва регіону України	2007 р.	2008 р.
1	Івано-Франківська	0,309312287	0,312839453
2	Вінницька	0,269356179	0,217314791
3	Волинська	0,290825349	0,265952894
4	Дніпропетровська	-0,083168679	-0,070840148
5	Донецька	0,100419092	0,092924419
6	Житомирська	0,342167419	0,1496917
7	Закарпатська	0,375299164	0,211406155
8	Запорізька	0,506506161	0,342148462
9	Київська	0,337197227	0,22471088
10	Кіровоградська	0,17858806	0,336272177
11	Кримська АР	0,371197754	0,290608745
12	Луганська	0,125321214	0,19390528
13	Львівська	0,110326896	0,160543965
14	м. Київ	0,150534205	-0,052813322
15	м. Севастополь	0,218797009	0,07584956
16	Миколаївська	0,222552803	0,182933543
17	Одеська	0,259101757	0,233257812
18	Полтавська	0,245844629	0,200245387
19	Рівненська	0,259800593	0,130309623
20	Сумська	0,330399613	0,332273212
21	Тернопільська	0,236979859	0,207177794
22	Харківська	-0,020827952	0,188426714
23	Херсонська	0,406814144	0,231457933
24	Хмельницька	0,295195554	0,246658071
25	Черкаська	0,282898214	0,192140292
26	Чернівецька	0,29465268	0,238402379
27	Чернігівська	0,362009704	0,253266666

Рис.1 – Порівняльна оцінка фінансових станів ЖКГ регіонів України

Інтегральна оцінка дозволяє провести диференціацію фінансових станів ЖКГ регіонів України за ступенем критичності та впорядкувати їх за рівнем розвитку кризи. Як видно з рис.1, спостерігається тенденція погіршення фінансових станів ЖКГ в 2008 р. порівняно з 2007 р. у 21 регіоні, в тому числі м.Києві та Севастополі, а тільки в шести областях виявлено позитивну динаміку зміни значень інтегральних показників фінансових станів ЖКГ: в Харківській, Луганській, Львівській, Кіровоградській, Івано-Франківській і Сумській. Аналіз порічних значень інтегральних показників, наведених в табл.1, дає можливість виділити регіони, які мають високі й низькі значення. Так, у 2007 р. регіоном з найліпшим фінансовим станом серед дослідженої сукупності є Запорізька область, оскільки значення інтегрального показника є максимальним серед них і дорівнює 0,506506161. У 2008 р., незважаючи на зниження значення показника до 0,342148462, Запорізька область зберігає лідерські позиції регіону з кращим фінансовим станом житлово-комунальної галузі. Проте, як в 2007 р., тим паче в 2008 р., максимальні значення показників інтегральної оцінки фінансових станів ЖКГ далекі від еталонного, який дорівнює 1, що свідчить про загальне загострення кризових ситуацій на житлово-комунальних підприємствах регіонів України в 2008 р. За результатами інтегральної оцінки, до регіонів з найкритичнішим фінансовим станом житлово-комунального господарства належать такі досить економічно розвинені регіони, як Дніпропетровська, Донецька, Харківська, Луганська, Львівська області та м.Київ. Значення цих інтегральних показників фінансових станів ЖКГ за період 2007-2008 рр. близькі до нуля, та навіть від'ємні, що свідчить про глибину загострення кризи ЖКГ цих регіонів.

Результати порівняльної оцінки інтегральних показників фінансових станів житлово-комунального господарства регіонів України дозволяють виявити диспропорції в розвитку кризових тенденцій у фінансових станах ЖКГ в порічному значенні. Для оцінки таких диспропорцій для кожного регіону розраховується коефіцієнт нерівномірності розвитку кризи за формулою

$$K_{ij} = \frac{|I_{ij}|}{\left| \frac{n}{\max_{i=1} I_{ij}} \right|}, j = 1, m,$$

де I_{ij} – інтегральний показник оцінки фінансового стану ЖКГ i -го регіону в j -му періоді; n – кількість регіонів у країні.

В табл.2 наведено результати розрахунків цих коефіцієнтів.

Графічну інтерпретацію виявлених нерівномірностей розвитку кризи фінансових станів ЖКГ регіонів України наведено на рис.2, 3.

Таблица 2 – Коэффициенты нерівномірності розвитку кризи фінансових станів ЖКГ регіонів України

№	Регіон / Показник	2007 р.	2008 р.
1	Дніпропетровська	0,16420072	0,1988372
2	м.Київ	0,29720113	0,1482387
3	м.Севастополь	0,43197305	0,21289779
4	Донецька	0,19825838	0,26082424
5	Рівненська	0,51292682	0,36575863
6	Житомирська	0,67554444	0,42016107
7	Львівська	0,21781945	0,45062168
8	Миколаївська	0,43938815	0,5134657
9	Харківська	0,04112083	0,52888417
10	Черкаська	0,55852867	0,5393076
11	Луганська	0,24742288	0,54426164
12	Полтавська	0,48537342	0,56205733
13	Тернопільська	0,46787162	0,5815155
14	Закарпатська	0,74095676	0,59338385
15	Вінницька	0,5317925	0,60996846
16	Київська	0,66573174	0,63072812
17	Херсонська	0,80317709	0,64966604
18	Одеська	0,5115471	0,65471801
19	Чернівецька	0,58173563	0,669158
20	Хмельницька	0,58280743	0,69233043
21	Чернігівська	0,71471925	0,71087972
22	Волинська	0,57417929	0,74648797
23	Кримська АР	0,73285931	0,81569307
24	Івано-Франківська	0,61067823	0,87809117
25	Сумська	0,65231114	0,93263868
26	Кіровоградська	0,35258813	0,98282534
27	Запорізька	1	1

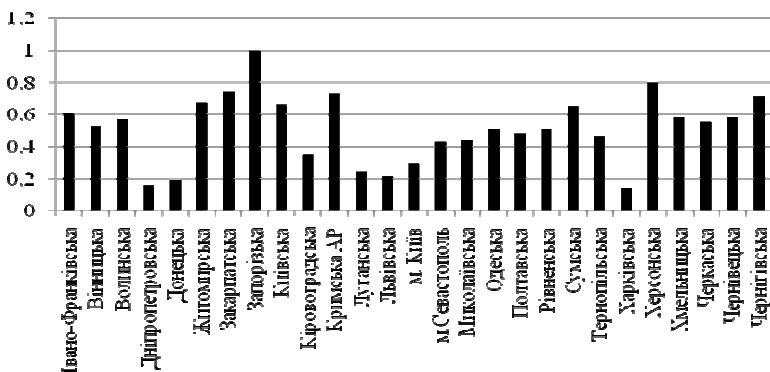

Рис.2 – Гістограма диспропорцій в розвитку кризових тенденцій у фінансових станах ЖКГ регіонів України в 2007 р.

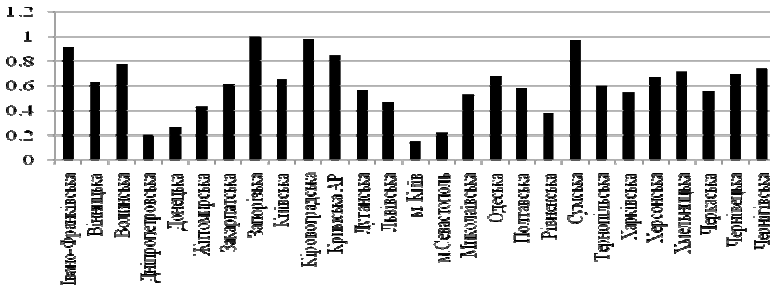

Рис.3 – Гістограма диспропорцій в розвитку кризових тенденцій у фінансових станах ЖКГ регіонів України в 2008 р.

Аналіз наведених гістограм наглядно демонструє існуючі нерівномірності розвитку кризи фінансових станів ЖКГ регіонів України по кожному періоду. У 2007 р. коефіцієнт нерівномірності розвитку кризи фінансового стану ЖКГ регіону-аутсайдера приблизно в 7 разів гірше лідируючого регіону, а в 2008 р. цей розрив незначно скорочується до 6,5 разів. У 2007 р. до групи аутсайдерів, тобто регіони з найбільшим розривом (більш, ніж у два рази) за показником нерівномірності розвитку кризи в ЖКГ з регіоном-лідером можна віднести такі – Дніпропетровська, Донецька, Кіровоградська, м.Київ, м.Севастополь, Луганська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Тернопільська, Харківська. Їх доля склала приблизно 41% від загальної кількості регіонів. У 2008 р. у складі регіонів-аутсайдерів відбулися незначні зміни: цю групу покинули Кіровоградська, Полтавська і Тернопільська області, а приєдналися Житомирська і Рівненська області, при цьому їх питома вага значно не змінилася (стала 37%).

Таким чином, аналіз порівняльної оцінки фінансових станів ЖКГ регіонів України показав, що спостерігається погіршення фінансового стану підприємств ЖКГ у більшості регіонів та загострення кризи, яка нерівномірно розвивається в житлово-комунальній сфері. Також посилюються диспропорції в інтегральних значеннях фінансових станів ЖКГ в регіонах через нерівномірність розвитку кризових ситуацій, при чому виділився постійний склад групи аутсайдерів – це регіони з критичним фінансовим станом житлово-комунального господарства, проте це регіони з високим рівнем економічного розвитку, їхня доля в загальній сукупності регіонів склала на рівні 37-41% за аналізований період. У цієї групи регіонів-аутсайдерів особливу увагу необхідно приділити Харківському регіону, в 2008 р. фінансовий стан ЖКГ якого займає 19 місце серед 27 регіонів за рівнем розвитку кризи. Тому на подальших етапах дослідження актуальними завданнями постають

визначення причин такого становища та тих дестабілізуючих факторів, які можуть призвести до погіршення фінансового стану ЖКГ Харківського регіону до можливого прогнозного значення інтегрального показника оцінки фінансового стану ЖКГ як у Миколаївській області, що посідає 20 місце, або навпаки до поліпшення цього показника до рівня фінансового стану ЖКГ Черкаської області, яка розташувалась на 18 місці за рівнем розвитку кризових тенденцій.

1. Герасимчук З.В., Хвищун Н.В. Реформування недержавного сектора житлово-комунального господарства в регіоні. – Луцьк: Надтир'я, 2007. – 244 с.

2. Григорович А.В. Житлово-комунальне господарство як об'єкт управління // Вісник Хмельницького національного університету (Вісник Технологічного університету Поділля). – 2006. – №6. – Т.2 (74). – С.239-242.

3. Гура Н.О. Облік у житлово-комунальному господарстві: теорія і практика. – К.: Знання, 2006. – 351 с.

4. Лега Ю.Г., Качала Т.М., Четцова Н.Ф. Вдосконалення управління житлово-комунальним комплексом в сучасних умовах розвитку національної економіки. – Черкас: ЧДТУ, 2003. – 219 с.

5. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях: Методы таксономии и факторного анализа: Пер. с польск. В.В.Иванова / Науч. ред. В.М.Жуковский. – М.: Статистика, 1980. – 151 с.

6. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи / О.М.Тищенко, М.О.Кизим, Т.П.Юр'єва, С.Ю.Юр'єва, І.В.Покуца. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 368 с.

Отримано 04.09.2009

УДК 330.13.336

С.І.ШТЕФАН

Харківська національна академія міського господарства

ПРОБЛЕМА УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ В СИСТЕМІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розглядається необхідність удосконалення господарського механізму та управління на державному і місцевому рівнях з використанням фінансового механізму як засобу оптимізації фінансових ресурсів.

Рассматривается необходимость усовершенствования хозяйственного механизма и управления на государственном и местном уровнях с использованием финансового механизма как способа оптимизации финансовых ресурсов.

Necessity of improvement of an economic mechanism and management at the state and local levels with use of the financial mechanism as way of optimization of financial resources is considered.

Ключові слова: державна економічна політика, фінансові відносини, фінансовий механізм, трансмісійний механізм, макроекономічне регулювання, кредитна стабілізація.

Актуальною проблемою державної економічної політики є її здатність забезпечувати умови стабільного економічного розвитку. Тому